

Wprowadzenie

Wśród wielu prób teoretyzacji polityki na szczególną uwagę zasługują interpretacje odwołujące się do pojęcia utowarowienia. Przez utowarowienie rozumiemy tendencję do ekspansji rynku na kolejne obszary życia społecznego. Zjawisko to można również analizować w kategoriach marksistowskich jako proces przekształcania wartości użytkowej w wartość wymienną. W ramach niniejszego tomu chcielibyśmy zaproponować zróżnicowaną refleksję nad tym, czym jest utowarowienie we współczesnym kapitalizmie, i jakie są polityczne konsekwencje tego zjawiska.

Warto zauważyć, że kategorię utowarowienia traktujemy jako wielowymiarowy proces, ogólnospołeczną tendencję czy obserwowalny trend występujący w obrębie współczesnych społeczeństw kapitalistycznych, który prowadzi do zmiany charakteru wielu dóbr, usług oraz praktyk społecznych czy politycznych przez przekształcenie ich w towary. W tym sensie, utowarowienie jest ściśle powiązane z ideologiczną hegemonią neoliberalizmu, dopatrującego się w rynku najdoskonalszej formy życia społecznego, ekspansją teorii nowego zarządzania publicznego promującą metody rynkowe w administracji publicznej, a także postępującą komercjalizacją kolejnych dziedzin życia społecznego. Za towar zaczynają uchodzić obecnie nie tylko przedmioty, ale także ideologie, uczucia i relacje międzyludzkie. Również politycy oraz programy polityczne coraz częściej są postrzegane jako swego rodzaju towary sprzedawane na rynku politycznym przy znaczącym współudziale specjalistów od marketingu wyborczego czy socjotechniki politycznej.

Kategoria utowarowienia pojawia się w naukowych dyskusjach dotyczących tak różnych kwestii, jak próby opatentowania zmodyfikowanego kodu genetycznego roślin, geneza różnych modeli państwa dobrobytu, kryzysu mieszkaniowego, komercjalizacji edukacji oraz uniwersytetu, praktyk zastępczego macierzyństwa czy militaryzacji i działań wojennych. Jednocześnie zjawisko utowarowienia budzi etyczne i polityczne kontrowersje. Filozofowie, tacy jak Michael Sandel czy Michael Walzer zastanawiają się nad moralnymi granicami rynku. Inne podejście proponuje Nancy Fraser, badaczka reprezentująca tradycję teorii krytycznej, która łączy utowarowienie pracy, ziemi i opieki z tendencjami kryzysowymi w obrębie współczesnego kapitalizmu. Krytyka utowarowienia jest przy tym obecna w retoryce ruchów społecznych, co wyraża się

w hasłach w rodzaju „świat nie jest na sprzedaż”, „planeta ponad zysk”, „mieszkanie prawem, nie towarem” Nie ulega wątpliwości, że towar i wymiana towarowa są dla obecnych społeczeństw kapitalistycznych kategoriami podstawowymi, wręcz współdecydującymi o formach, jakości czy treści zróżnicowanych praktyk społecznych, gospodarczych, kulturowych i politycznych.

Mając na uwadze powyższe okoliczności, oddajemy do rąk Czytelników zbiór autorskich wypowiedzi na temat utowarowienia polityki vs polityki utowarowienia. Liczymy nie tylko na przychylny odbiór tych artykułów z Państwa strony, ale także – a może przede wszystkim – na uwzględnienie w przyszłych dociekaniach naukowych tego typu wrażliwości, argumentacji i uzasadnień. Z naszego punktu widzenia zjawisko utowarowienia nie tylko jest jednym z kluczowych i użytecznych pojęć, wchodzących w skład pogłębionych analiz politologicznych, ale także nad wyraz ważnym czynnikiem wyjaśniającym i/lub istotnym źródłem namysłu oraz interpretacji nad współczesną złożonością świata polityki i jego kondycją.

Maciej Kassner, Filip Pierzchalski